

הדפים
מתוך הספר
שיצא לאור
בקרוב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
תשיעי

קונטרס
י"ט כסלו - תנש"א

•

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שני אורסא הן

מליובאוויטש

– עם פענוח המראי־מקומות –

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

בס"ד.

פתח דבר

לקראת חג הגאולה י"ט כסלו ה'תשע"ט, יום גאולת כ"ק אדמו"ר הזקן ממאסרו (בשנת תקנ"ט) – הננו מוציאים לאור את המאמר ד"ה פתח אליהו כו', שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות די"ט כסלו ה'תשט"ו.

מערכת „אוצר החסידים”

יט כסלו, שנת ה'תשנ"א (ה'י' תהא שנת אראנו נפלאות),
ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א,
ברוקלין, נ"י.

בס"ד. י"ט כסלו ה'תשט"ו

קה

פתח אליהו ואמר, רבון עלמין אנת הוא חד ולא בחושבן, אנת הוא עילאה על כל עילאין, סתימא על כל סתימין, לית מחשבה תפיסא בך כלל, אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירין¹. ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה² שאמרו ב"ט כסלו (ה'תש"ב)³, שחשיב כאן כל המדרגות שמעצמות אוא"ס עד הע"ס דאצילות. אנת הוא חד הוא עצמות אוא"ס, ובכתר הוא פנימיות הכתר, עתיק. ועל בחינה זו אמר ולא בחושבן, שאינו בחושבן הענינים הנמנים לאח"ז, דכל הענינים הנמנים לאח"ז (כולל גם עילאה על כל עילאין) הם באין ערוך לגבי אנת הוא חד, ולכן אינו נחשב עמהם, לא בחושבן. אנת הוא עילאה על כל עילאין הוא חיצוניות הכתר, אריך. סתימא על כל סתימין הוא חכמה דאריך. לית מחשבה תפיסא בך כלל הוא פנימיות החכמה. אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין, הם הע"ס דאצילות. ומבאר, דהטעם שבאצילות הספירות הם במספר (עשר תיקונין) הוא, כי אצילות הוא בכלל סדר ההשתלשלות (גבול), ובהשתלשלות שייך ענין המספר. ומזה מובן, דהענינים שחשיב כאן נחלקים בדרך כלל לג' חלוקות. אנת הוא חד שקאי (כנ"ל) על עתיק, שהוא נעתק ומובדל מהשתלשלות, אנת הוא עילאה על כל עילאין, שהוא למעלה מהשתלשלות אבל שייך להשתלשלות, אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין, הם הע"ס דאצילות, השתלשלות⁴. וממשיך בהמאמר⁵,

(1) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(2) יצא לאור בקונטרס קטז ל"ט כסלו שנה זו (ה'תשט"ו – שנת אמירת מאמר זה), ולאח"ז נדפס בסה"מ ה'תש"ב ע' 77 ואילך.

(3) וראה לקמן הערה 6 השייכות ל"ט כסלו.

(4) ועפ"ז יומתק מ"ש בהמאמר דפתח אליהו ג' פעמים אנת (אנת הוא חד כו' אנת הוא עילאה כו' אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין).

(5) בסופו (סה"מ שם ע' 82).

הבירור . . . דעולם התיקון הוא בירור פנימי היינו בסדר והדרגה . . . בהפרדת הרע מן הטוב או באופן הוצאת הטוב מן הרע . . . שעי' בירור זה הרי מתוסף אורות נעלים בקדושה והיינו שנמשך בהע"ס מאנת הוא חד ולא בחושבן, דע"ס הן השתל' וע"י הבירור נמשך מאנת הוא חד ולא בחושבן באנת הוא עילאה על כל עילאין ומגיע גם מלמע' מהשתל' בהשתל' בהתלבשות פנימי' והוא מה שהמקיף מאיר בפנימי ומתקבל בהפנימי.

דהנה בקדושה יש ג"כ בחי' ומדרי' שלמע' מהע"ס

מה שא"א להתלבש בפנימיותו כ"א בבחי' מקיף מלמע' והיא בחי' ומדרי' קדה"ק וכמו להבדיל הבדלות אין קץ שקדש אינו מתערב בחול הנה כן להבדיל אין קדש הקדשים מתערב בקדש וכמ"ש והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים.

. . . וגילוי בחי' ומדרי' קדש הקדשים שבנשמה . . .

בא ע"י עבודה ויגיעה ובעיקר העבודה במס"נ והנחת עצמותו לגמרי מכל וכל.

. . . והדוגמא מזה יובן למעלה, דקדה"ק הוא למעלה

מקדש, דהע"ס הן קדש והן בסדר ההשתל' אבל למע' מסדר השתל' הוא בחי' קדה"ק, ויש בזה מדרי' זו למע' מזו, וזהו אנת הוא חד ולא בחושבן שהוא בחי' תחתונה שבמאציל ב"ה, אנת הוא עילאה על כל עילאין סתימא על כל סתימין בחי' אריך וחכ' סתימאה, לית מחשבה תפיסא בך בחינת פנימי' החכמ', אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין שהם הע"ס אורות בכלים, הנה ע"י העבודה במס"נ בתומ"צ בכח הנשמות שהם קדה"ק ממשיכים מבחי' אנת הוא חד בע"ס, והיינו שבטבע יומשך הגילוי

שע"י העבודה דמס"נ ממשיכים מבחינת אנת הוא חד בהע"ס. ועי"ז הגילוי מה שהוא למעלה מהטבע נמשך בטבע.⁶

ב) והנה מזה שאומר בהמאמר דפתח אליהו אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין כו' לאנהגא בהון עלמין, שהטעם על האצלת הע"ס דאצילות הוא בכדי שעל ידם תהי' הנהגת העולמות, מובן, דהמדריגות שלמעלה מהע"ס הם למעלה מהנהגת העולמות. ועפ"ז, גם הגילוי דאנת הוא עילאה וכו' הוא למעלה מהטבע. ובהמאמר אומר שהמשכת הגילוי שלמעלה מהטבע הוא ע"י ההמשכה מבחינת אנת הוא חד. גם צריך להבין, דכיון שגם הנהגת העולם שע"פ טבע היא שאוא"ס מנהיג את העולם באופן זה, אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין כו' לאנהגא בהון עלמין, למה צריך שבהטבע תהי' המשכת הגילוי שלמעלה מהטבע. והגם דזה שאוא"ס מנהיג את העולמות ע"י הע"ס הוא ע"י התלבשותו בהכלים דע"ס [דהנהגת העולמות היא מהאור המתלבש בעולמות, ובכדי שהאור יתלבש בעולמות הוא ע"י שמתלבש (תחלה) בהכלים], הרי גם לאחרי שהאור מתלבש בהכלים ובהעולמות הוא קשור עם אוא"ס הבל"ג. וכמבואר בהמשך תרס"ו⁷ דזה שבהנהגת הטבע יש ענין התמידות (הגם שטבע הוא מהחיות האלקי שמלובש בהנבראים, שהוא חיות מוגבל), הוא, כי שרש החיות המלובש בהנבראים הוא מאור הקו, ששרשו הוא מאוא"ס שלפני הצמצום,⁸ והשלימות דטבע הוא ע"י שנמשך בו הגילוי שלמעלה מהטבע.

קו

הוא יתרון גם לגבי האור שהאיר קודם הצמצום. יש מעלה בהגילוי דכח הא"ס שמתגלה ע"י התמידות שבהנהגת הטבע לגבי גילוי הא"ס שע"י הנסים. דענין הבל"ג כמו שמתגלה ע"י הנסים, שידוד הטבע דעולם, אינו שייך להעולם, וע"י התמידות שבהנהגת הטבע, מתגלה שגם חיות העולם (גבול) הוא קשור עם אוא"ס הבל"ג.

ויש לבאר זה ע"פ מ"ש בהמשך תרס"ו [ראה פענוח להערה 7] דזה שבהנהגת הטבע יש ענין התמידות (הגם שטבע הוא מהחיות האלקי שמלובש בהנבראים, וחיות המלובש בנבראים הוא חיות מוגבל, כנ"ל) הוא לפי ששרש החיות המלובש בהנבראים הוא (לא מהכלים, כי אם) מאור הקו, ששרשו הוא מאוא"ס שלפני הצמצום. וכמבואר בכ"מ דשרש הכלים הוא מהצמצום עצמו, ושרש הקו הוא מאוא"ס שלפני הצמצום (אלא שנמשך ע"י הצמצום), כמ"ש בע"ח שאחר הצמצום המשיך מן אוא"ס קו א' ישר מן אור העיגול שלו. והנה ידוע דזה שהקו בקע את חושך הצמצום, שכל בקיעה היא מצד תגבורת, הוא לפי ששרש המשכתו הוא מת"ת הנעלם, שלמעלה מהאור שהאיר (בגילוי) לפני הצמצום.

ועפ"ז יש לבאר דזה שיש מעלה בהגילוי דכח הא"ס

שלמע' מהטבע לשמור את הטבע בכדי שתהי' העבודה בתומצ' מתוך המנוחה.

(6) להעיר מד"ה פדה בשלום די"ט כסלו צ"ח (סה"מ ה'תרח"צ ע' קסב. שם ע' קעא^[8]), שהשבח דפדה בשלום הוא בעיקר על אופן הפדי', שהנס הי' מלובש בדרך הטבע. ועפ"ז תומתק השייכות דענין זה (שהגילוי שלמעלה מהטבע נמשך בטבע) לי"ט כסלו.

[א] פדה בשלום נפשי דהשבח הוא על אופן הנס שהי' מלובש בדרך הטבע דעי"ז מתגלה האמת כי טבע עצמה היא למעלה מן הטבע.

(7) סד"ה החודש - ע' קסג.

הנהגת הטבע . . הוא מההמשכה שבבחי' גבול ומדה, שזהו בחי' האור והחיות פנימי שמתלבש בעולמות להחיותן שהוא מקור הנהגת כל העולמות והנבראים כו'. ושרש ההמשכה היא מהקו בחי' ממכ"ע כו'.

ולהיות דהקו הוא מעין המאור, שהוא ג"כ בבחי' א"ס, לכן הנהגת הטבע היא תמידית בלי שום שינוי והפסק, שניכר בזה כח הא"ס.

(8) וראה ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים ה'תשי"ב ס"ד (סה"מ מלוקט ח"ד ע' רכז"ט), דזה שגילוי הבל"ג (נצחיות) שמאור הקו הוא גם בגבול (טבע)

ולכאורה ה' אפ"ל, דכיון דזה שהקב"ה מנהיג את העולם ע"פ טבע הוא תמיד בשוה [דבכל יום ויום השמש זורחת במזרח ושוקעת במערב, ועד"ז בכל עניני הטבע], לכן אין ניכר בגילויי שהקב"ה הוא המנהיג את העולם ויש מקום לטעות שהעולם מתנהג מעצמו⁹, וע"י הנסים, שלפעמים הקב"ה משנה את הנהגת הטבע, זה מוכיח שגם הנהגת הטבע¹⁰ היא מהקב"ה. אבל לפי זה, השלימות דטבע היא שיהי' ניכר בגלויי שהטבע

זעט מען טאקע דעם אמת שהעיקר הוא האלקות אבל בהשקפה ראשונה אינו נראה ונגלה. וטעם הדבר הוא מפני שהאור האלקי מתעלם מאד שזהו פי' טבע מל' טבעו בים סוף כמו דבר הנטבע במים הרי המים מכסים על הדבר ההוא הנטבע בהם שאינו נראה ונגלה כלל, והיינו שהמים מקיפים את הדבר ההוא כאלו אינו כלל כמו"כ הוא באור האלקי שנק' בשם טבע לפי שהאור האלקי מוטבע בריבוי העלמות והסתרים המעלימים ומסתירים עליו אבל בעצם הרי ישנו במהותם ממש, דכשם שהדבר הנטבע במים שהמים מקיפים אותם מכל צד ופנה עד אשר עי"ז נהה דבר הנטבע הוא מכוסה ונעלם כאלו אינו ממש, אבל באמת הרי ישנו והוא במהותם ומציאותם ממש כמו שהוא, ואין זה אלא רק שהמים מכסים עליו אשר משו"ז אינו נראה במהותם ממש.

כמו"כ הוא באור האלקי שהוא המחי' ומהווה כל נברא ונברא דישינו במהותם ומציאותם ממש אלא שנקרא בשם טבע לפי שנטבע בריבוי ההעלמות המסתירים עליו.

(10) ראה תו"א מקץ מב, א. סה"מ תרנ"ז ס"ע נט^[א]. [א] האותות ומופתים דמצרים בהעשרה מכות וקרי"ס וכו' שנתגלה למטה גילויי אותות ומופתים יוצאים מדרכי הטבע הרי ראו גילויי אלקות שלמעלה מן הטבע ממש. ואם ה' שם אלקי' מסתיר באמת ח"ו על שם הוי' איך יהי' גילויי למעלה מן הטבע למטה.

וזהו שאמרז"ל (סנהדרין ל"ט ע"א) א"ל ההוא מינא לאמימר מפלגך ולעילא דהורמיז ומפלגך תלתא דהורמיז, ע' תוס' שם (והיינו שרצה לומר שהן שתי רשויות ח"ו, והו"ע עזב ה' את הארץ בידי הכוכבים ומזלות כו'. ורק על השמים כבודו, אבל למטה מקורי ההשפעה הן המזלות שהן מסתירים ח"ו על אלקות כו', כן ה' דעת הכוזבת של המיז) א"ל אי הכי היכא שביק הורמיז להורמיז לאעבורי מיא בארעי', והיינו שלפי דעתם הכוזבת שהמוצעים מסתירים באמת ח"ו איך נמשך גילויי אלקות בעולם. וביצ"מ הרי ראו בעליל גילויי אלקות ממש בעולם למטה.

שמתגלה ע"י התמידיות שבהנהגת הטבע לגבי גילויי הא"ס שע"י נסים, הוא, כי האור שלפני הצמצום הוא מוגבל בענין הבל"ג, ואי אפשר שהגילויי שלו יהי' בהגבול דעולמות.

ולכן, הגילויי דאור הסובב [שהוא גילויי האור שלפני הצמצום] שממנו שרש הנסים, הוא ע"י שידוד הטבע, ביטול הטבע (גבול) דעולם. ואור הקו שממנו הוא התמידיות שבהנהגת הטבע, כיון ששרשו הוא מת"ת הנעלם, הוא כולל ומחבר שני ההפכים דבל"ג וגבול. ולכן, גילויי הבל"ג (נצחיות) שמאור הקו הוא גם בגבול (טבע).

(9) ראה בארוכה סה"מ תרפ"ט ע' 41 ואילך^[א]. שם ע' 205 ואילך. שם ע' 228. ובכ"מ. ושם, דזהו שטבע הוא מלשון טובעו בים סוף – ראה לקמן ס"ו.

[א] עולם התחתון הוא חשך כפול ומכופל, וטעם הדבר מה שעולם התחתון שלנו נק' חשך כפול ומכופל לפי דמה שנראה בו הוא רק גשמי' וחומרי' העולם, והאלקי' אינו נראה ונגלה כלל.

. . . והנה בעולם התחתון כנ"ל הפשיטות הוא מציאות היינו דמה שנראה בהשקפה ראשונה נראה הישות והחומרי', והאלקי' אינו נראה ונגלה, וזהו"ע שהוא בהתחדשות שצריכי' שימת לב ע"ז.

והגם דואתה מחי' את כלם וא"ת מחי' אלא מהוה שבכל דבר יש כח אלקי המהווה ומחי' אותם והוא עיקר מהותו של הנברא וקיומו, וכמו שאדם מרגיש בעצמו שהוא ח' מהחיות שמחי' אותם והיינו שהאדם יודע בעצמו שהוא אינו בעצם ח' מצ"ע כ"א הוא ח' מאיזה דבר המחי' אותו, וכן הוא רואה בכל דבר שבעולם שהוא ח', מ"מ אינו נראה ונרגש אצלו שהחיות הוא אלקו', וטעם וסבת הדבר הוא מצד הנהגת הטבע, וכמא' העולם אָט אָזוי פירט זיך די וועלט, וכמא' עולם כמנהגו נוהג, דזה מה שהעולם כמנהגו נוהג דבכ"ו השמש זורחת במזרח ושוקע במערב וכל עניני העולם מתנהגים עפ"י הטבע תמיד באופן א' אָט אָזוי פירט זיך די וועלט הנה בזה מתעלם האלקות שאינו נראה ונגלה, איז אָז מ'קוקט זיך צו

הוא אלקות, ובהמאמר אומר שע"י העבודה (דמס"נ) נמשך בטבע הגילוי דלמעלה מהטבע.

ג) **ומבואר** בכמה דרושים¹¹ דרש הטבע הוא משם אלקים (אלקים בגימטריא הטבע¹²), ושורש הנסים הוא משם הוי'. ומבאר שם, דבשם הוי' הוא דעת עליון, שלמעלה יש ולמטה אין, היינו שכל ההתהוות היא אין ואפס וכולא קמי' כלא חשיב, ובשם אלקים הוא דעת תחתון, שהבריאה היא מאין ליש, היינו שהנבראים הם מציאות יש [והכח האלקי שמהווה אותם נקרא בשם אין, אין שאינו מושג]. [ויש לומר, שהוא ע"ד המבואר במק"א¹³ דההתהוות שמשם אלקים היא בדרך התלבשות (בראשית ברא אלקים¹⁴), דזה מורה שהוא

שהרי הוא מבחי' אני שלמעלה משם הוי', רק שמלובש בטבע מפני שזהו בחי' אני שבאין המהווה את היש כו'. ולכן באמת יש בזה יתרון על הנסים שלמעלה מהטבע, דבניסים המלובשים בטבע נראה ונגלה איך שהטבע גופא הוא למעלה מהטבע והי' ממש גילוי בחי' ד"ע בד"ת.

[ב'ג] ראה מילואים א"ב (ע' יח ואילך).

12) **פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב**¹⁵. ועוד.

– נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' ריג הערה 22¹⁶.

[א] ה"ל"ב נתיבות כלל כל הנמצאות מעלה ומטה, ומטעם זה בבריאת עולם נזכר ל"ב פעמים שם אלקים, להורות כי כל אחד מל"ב נתיבות היה מגלה מה שהי' מצויר בו מענין הבריאה. . והטעם שנכתב בשם אלקים באותיותיו ולא בשם בן ד' בנקוד אלקים. . לרמוז אל תוקף דין הגבור' כי היא עולם הטבע. וכן עולה שם אלקים במנין הטבע שהוא בו.

[ב] ראה מילואים ג (ע' יט ואילך).

13) סה"מ מלוקט ח"ג ע' רפד. שם ע' רפז¹⁷.

וש"נ.

[א] אלקים הוא לא רק המגן ונרתק שמעלים ומסתיר על האור דשם הוי', אלא שגם האור דשם הוי' כמו שנמשך ומתצמצם ע"י שם אלקים להיות מקור לנבראים, שבכללות הוא אור הממלא, נקרא אלקים, יש לומר שעד"ז הוא באור הממלא. דמכיון שההתהוות משם אלקים (אור הממלא) היא בדרך התלבשות, הנבראים שמתהווים ממנו הם תופסים מקום, והביטול שלהם הוא רק ביטול היש, ולכן אפשר להשתלשל מזה ישות ממש, ועד להישות דע"ז (אלקים אחרים). ובכדי שלא יהי' נתינת מקום לישות ולעו"ז, הוא דוקא ע"י הגילוי דשם הוי' (אור הסובב). שההתהוות ממנו היא באופן דבדרך ממילא, והנבראים אינם תופסים מקום לגבי', ביטול במציאות.

14) **בראשית א, א.**

11) סה"מ תרע"ח ע' פו ואילך¹⁸. ד"ה פדה בשלום צ"ח הנ"ל (סה"מ שם ע' קסב ואילך). וראה גם סידור (עם דא"ח) מדר, סע"ב¹⁹. פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פקל"ט²⁰.

[א] ענין הנסים הי"ז גילוי מבחי' אוא"ס שלמעלה מהעולמות שהרי מההמשכה שלהחיות העולמות אינו נמשך ניסים כ"א זהו המשכה חדשה מבחי' סוכ"ע, ולכן באמת מתבטל בזה הטבע מפני שמאיר אור שלמעלה מהעולמות.

. . ולהבין ענין הנסים ילה"ק מ"ש א"ל דעות ה' שיש ב' דעות ד"ע וד"ת, ד"ע הוא שלמעלה יש ולמטה אין, והיינו דא"ס הוא יש האמיתי וכל הגילויים וכל ההתהוות וכל הנבראים הוא אין ואפס דכולא קמי' כלא חשיבי ממש וכמ"ש וכל דיירי ארעא כלא חשיבי כו', וד"ת הוא שהבריאה היא יש מאין כו' שהבריאה הוא בבחי' ונברא מאין בדרך אין ערוך בבחי' התחדשות.

וזהו ענין ד"ת שהבריאה היא יש מאין כו'. . דד"ת הוא מש' אלקים בגימ' הטבע שהוא בריאה יש מאין, וד"ע הוא מש' הוי' להיות דש' הוי' הוא ש' העצם דהיינו גילוי העצמיות, דלגבי העצמיות הכל הוא בחי' אין דכולא קמי' כלא חשיב כו', וש' אלקים הוא שמעלים ומסתיר על האור העצמי להיות נמשך אור שבבחי' מדה וגבול ובבחי' התלבשות עד שיוכל להיות מציאות יש.

. . והנה אין אותיות אני, אני הוא בחי' מהות ועצמות א"ס דלא אתרמיז בשום שם, וכמ"ש אני הוי' היינו מהותו ועצמותו ית' הנושא על עצמו את הש' העצם שהוא ש' הוי' ומבחי' אני נמשך ב' הבחי' אין, היינו האין המהווה את היש הנאצל והאין המהווה יש הנברא.

. . וכשם שיש בחי' אין כלול באני כמו"כ יש בחי' אני בהאין מאחר שהאין נמשך מאני. . וזה"ע רוממות הטבע בחי' אני שבאין, ומשם הו"ע הנסים המלובשים בדרכי הטבע שהנס הוא בחי' רוממות הטבע והיינו מבחי' אני שבהאין כו', וא"כ הרי הנס בעצם הוא למעלה מהטבע

מקור לענין ההתהוות. ולכן הנבראים שמתהווים ממנו הם תופסים מקום לגבי, והביטול שלהם הוא רק ביטול היש – דעת תחתון שלמטה יש. וההתהוות שמשם הוי' היא באופן קו בדדרך ממילא (יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו¹⁵), שזה מורה שהוא מופלא מענין ההתהוות, ולכן הנבראים שמתהווים ממנו אינם תופסים מקום לגבי, ביטול במציאות – דעת עליון שלמטה אין].

ומבואר בהדרושים¹¹, דכמו שהוא בענין השמות, דבשם הוי' הוא דעת עליון ובשם אלקים הוא דעת תחתון, עד"ז הוא גם בענין נס וטבע (הנמשכים מהוי' ואלקים), דהנהגת הטבע היא מצד דעת תחתון, והנסים שלמעלה מהטבע הם מבחינת דעת עליון. [ויש לומר, שהשייכות דנס וטבע לדעת עליון ודעת תחתון היא לא רק מצד שרשם, דשרש הנסים הוא מהוי' ושרש הטבע הוא מאלקים, אלא גם מצד הענין דנס וטבע עצמם. והענין הוא, דהנהגת הטבע היא שהקב"ה מנהיג את כל נברא לפי ענינו, דזה מורה שבהנהגה זו, הנבראים תופסים מקום, למטה יש. והנהגה נסית היא שהקב"ה מנהיג את העולם כפי רצונו ולא כפי תכונת וטבע הנבראים, כי בהנהגה זו, הנבראים אינם תופסים מקום, למטה אין]. וע"י הנסים הנמשכים בעולם, שגם בהטבע נמשך הגילוי דלמעלה מהטבע, נעשה החיבור דדעת תחתון ודעת עליון, למהוי אחד באחד¹⁶, שגם בדעת תחתון מאיר הגילוי דדעת עליון.

ד) ומבואר בהדרושים¹⁷, דשתי הדיעות הם אמת, דשתיהם יש להם שרש בעצמות אוא"ס, דבאוא"ס ישנם שני ענינים. שהוא למעלה מעלה עד אין קץ¹⁸ ושהוא למטה מטה עד אין תכלית¹⁸. ושני ענינים אלה הם השרש דדעת תחתון ודעת עליון. שמצד הגילוי דאוא"ס, שהוא בגילוי בכל מקום למטה מטה עד אין תכלית, כולא קמי' כלא חשיב – דעת עליון שלמטה אין. ומצד ההעלם דאוא"ס, שהוא מתעלה בעצמותו למעלה מעלה עד אין קץ, הנבראים הם במציאות יש – דעת תחתון שלמטה יש.

18) ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון

יט – מ, ב^[א]). ז"ח יתרו לה, סע"ג^[ב].

[א] יהו"ה הוא בכתר, שהיה קודם שנברא העולם הוא ושמו לבד בכתר. כשברא העולם במדת ראשית ירד עליו, ולא היה חסר מלמעלה, וכן בכל ספירה, כמדליק נר מנר ואינו חסר מן הראשונה ולא מחברתה, עד אין סוף ואין תכלית, ומי שמכיר אותו בזאת, כמו שמכיר אותו בעליונים ובתחתונים. בעבור שהיא כלולה מהעליונים, ואיהי יחוד וקשר כלם. והיא מתלבשת בתחתונים.

[ב] לית אתר דלאו איהו תמן. לעילא עד אין סוף, ולתתא עד אין תכלית, ולכל סטרא לית אלוקה בר מניה – אין מקום שאין הקב"ה בו, למעלה עד אין סוף ולמטה עד אין תכלית ולכל צד אין אלוקה מלבדו.

15) תהלים קמח, ה.

16) לשון הזהר – ח"ב קלה, סע"א.

17) סה"מ תרע"ח שם ע' פת. תרח"צ שם ע' קסו^[א].

[א] שני מדרי' דד"ת וד"ע הנה שניהם אמת. . . וזהו

כי א"ל דעות הוי', דהשני דעות הם אמת ויש להם שרש פנימי בעצמות אוא"ס ב"ה, וכמאמר אוא"ס למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית, דלמעלה מעלה עד אין קץ הוא להעלים ולהסתיר עצמותו ולמטה מטה עד אין תכלית הוא לגל' עצמותו, דבלפני הצמצום הוא הכח הבלי גבול וכח הגבול, ולאחר הצמצום הוא כמאמר עבוה"ק א"ס הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול וכו' והגבול הנמצא ממנו תחלה הם הכלים דע"ס, והיינו אורות וכלים.

וצריך להבין¹⁹, דכיון שגם דעת תחתון שרשו הוא בעצמות אוא"ס, הרי השלימות דדעת תחתון הוא לכאורה שיהי' בו בגילוי דזה שלמטה יש הוא (לא שהנבראים מצד עצמם הם מציאות יש, אלא) מפני שאוא"ס הוא למעלה מעלה עד אין קץ, ובהדרושים מבואר, שהשלימות דדעת תחתון הוא ע"י שמאיר בו הגילוי דדעת עליון. גם צריך להבין לאידך, במ"ש בהדרושים שגם דעת תחתון הוא אמת לפי שיש לו שרש בעצמות אוא"ס, דלכאורה, כיון שהענין דלמעלה מעלה עד אין קץ (השרש דדעת תחתון) הוא ההעלם דאוא"ס, הרי ההרגש דלמטה יש (כמו שנרגש בדעת תחתון) הוא לכאורה לא מצד אוא"ס אלא אדרבה, לפי שלא נרגש בו אוא"ס, ואעפ"כ אומרים, שהדיעה שלמטה יש (כמו שהוא בדעת תחתון) היא דיעה אמיתית.

קח ה) והענין הוא, דמבואר בהדרושים²⁰, דבטבע כמה פירושים. דבשו"ת חכם צבי²¹ איתא, דשם טבע הוא שם חדש שחידשו חכמים האחרונים. דכיון שהכל (גם הטבע) הוא מאתו ית', הרי גם הטבע הוא נס. אלא שנסים אלו הם תמיד, נסים רצופים. ויש אומרים²² שטבע הוא מלשון מטבע. דאיתא במשנה²³, אדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם

המנהיג את העולם.

והג' טבע פירושו טביעה וכמ"ש טובעו בים סוף, וכמו אבן או איזה דבר שהוא נופל במים והמים מכסים אותו, הנה משו"ז אין בהאבן שום שינוי מכמו שהי' קודם ורק שהמים מכסים אותו. וזהו טבע שהוא אור וחיות אלקי הבא בהתלבשות ותפיסא בעולמות, דגופי הנבראים והעולם מכסים על אור האלקי.

והד' טבע שהוא בלתי מושג, וכמ"ש רבינו נ"ע בפ"ט, וטבע זה הוא שם המושאל לכל דבר שהוא למעלה מטו"ד, דהתהוות היא בדרך בריאה מאין ליש והוא דבר הבלתי מושג לנו.

. . והה' טבע פ"י העלם וכיסוי, שהאור וחיות אלקי מתעלם ומסתתר מהנברא, וכידוע דבריאה יש מאין עם היות שהבורא הוא האור וחיות אלקי נמצא תמיד בנברא, אבל הוא בדרך העלם והסתר הבורא מהנברא. וזהו דטבע הוא ענין נסיי הנטבע בגופי העולם והנבראים, והוא צורתם הנפשי הבלתי מורגש ומנהיגם בדרך העולמי.

(21) סימן יח.

ראה מילואים ג (שם ע' כ ואילך).

(22) כ"ה הלשון בסה"מ תרע"ח שם.

ראה מילואים ד (ע' כא).

(23) סנהדרין פ"ד מ"ה (לו, א).

(24) פ"ט (כד, ב).

(19) ע"ד הדיוק דלעיל ס"ב בנוגע לטבע.

(20) סה"מ תרע"ח שם ס"ע פח ואילך^[א]. תרע"צ

שם ע' קסז ואילך^[ב].

בסה"מ תרע"ח שם - ג' הפירושים דלקמן בפנים. ומקשר זה עם הפירוש דטבע הוא מלשון טביעה, כדלקמן ס"ו. ובסה"מ תרע"צ שם - ה' פירושים. וראה לקמן הערה 29.

[א] ראה מילואים ד (ע' כא).

[ב] טבע הוא ענין נסיי וכדאי' בשו"ת ח"צ [-] חכם צבי^[א] דשם טבע הוא שם חדש אשר חידשו חכמים האחרונים, דבאמת הנה מה שייך לומר טבע, הלא הכל מאתו ית', כמ"ש המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר, עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אבלם בעתו . . א"כ מה שייך ענין הטבע, אלא שהוא ענין נסיי בנסים תכופות.

והב' דטבע פירושו צורה נפשית, דאמרו (פ"ד דסנהדרין) אדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולם דומין זה לזה, וממה"מ הקב"ה חתם כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחבירו, ופ"י הרמב"ם ז"ל, חותמו של אדה"ר הוא צורת מין האדם אשר בה האדם היא אדם, היינו פ"י צורה הנפשיות. א"כ טבע פירושו האור וחיות האלקי המחי' את העולם והנבראים של העולם, וגופם של הנבראים נתהוו בדרך בריאה יש מאין, אבל האור וחיות האלקי הוא בטבע

הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו. ובתניא²⁴ איתא, דטבע הוא שם המושאל לכל דבר שאינו ע"פ טעם ודעת.

ומבואר בהדרושים, דג' פירושים הנ"ל הם ג' ענינים. דלפירוש החכם צבי שטבע הוא נסים רצופים, שם טבע קאי על הנהגת העולם. ולהפירוש שטבע הוא מלשון מטבע שהקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדה"ר, ופירש הרמב"ם²⁵ דחותמו של אדה"ר הוא צורת מין האדם אשר בה האדם אדם, שהכוונה ב"צורת מין האדם" היא (בעיקר) לצורה הנפשית שבו²⁶ – שם טבע קאי על החיות האלקי שבעולם, שהוא נפש העולם. והשייכות דענין זה לטבע כפשוטו היא, כי הציור והטבע דכל נברא הוא כפי אופן החיות האלקי שבו. ולהפירוש שטבע הוא שם המושאל לכל דבר שאינו ע"פ טעם ודעת – שם טבע קאי על הכח האלקי שמהווה כל נברא מאין ליש, דהתהוות מאין ליש היא למעלה מהשכל. דזה שהחיות אלקי מחי' את הנבראים, יש לזה מקום בשכל²⁷, וענין טבע (להפירוש שטבע הוא זה שאינו ע"פ טעם ודעת) הוא בהתהוות הנבראים, דבריאה יש מאין היא למעלה מהשכל.

ו) ומבואר בהדרושים, דשני הפירושים (הענינים) בטבע, שהוא החיות האלקי שמחי' את הנבראים ושהוא הכח האלקי שמהווה את הנבראים מאין ליש, שייכים להפירוש שטבע הוא מלשון טביעה, טובעו²⁸ בים סוף²⁹. דכמו שבטביעה כפשוטה, כשדבר

(25) בפירוש המשניות שלו לטנהדרין שם.
 (26) כ"ה בסה"מ תרע"ח ותרצ"צ שם^[א]. ולהעיר מרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ח^[ב]. מו"נ בתחלתו^[ג].
 וראה לקמן ס"ז.
 [א] ראה הערה 20, א"ב.

[ב] נפש כל בשר היא צורתו שנתן לו האל והדעת היתרה המצויה בנפשו של אדם היא צורת האדם השלם בדעתו, ועל צורה זו נאמר בתורה נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות שאין להם גולם כמו המלאכים שהם צורה בלא גולם עד שידמה להן. ואינו אומר על צורה זו הניכרת לעינים שהיא הפה והחוטם והלסתות ושאר רושם הגוף שזו תואר שמה ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש ומהרהר אלא הדעה שהיא צורת הנפש ובצורת הנפש הכתוב מדבר בצלמנו כדמותנו.

[ג] נאמר: "צלמם תבזה", כי הבזיון דבר בנפש אשר היא הצורה המינית, לא בתמונת האברים ותארים.
 (27) להעיר מהמשך תרס"ו ס"ע רפד.

ז"א הוא הממוצע לחבר ולהמשיך המשכת אור המאציל למטה מטה, ובחי' מלכות היא הממוצע לקבלת

הנבראים בע"ג.

. . דהנה באמת אין ערוך כלל וכלל בין הנבראים לגבי עצמות אוא"ס, שהנבראים הם בבחי' גבול ממש, ואוא"ס הוא בלתי מוגבל כלל . . וא"כ מאחר שאין ערוך ביניהם איך יתהוו הנבראים מאוא"ס ב"ה.

ואין הפלא על הבריאה וההתהוות עצמה, שהרי זהו כח הכל יכול כו', וכמו כללות ההתהוות שהוא ענין נפלא להיות דבר מלא דבר כו', וכמו"כ הוא הפלא להיות מאוא"ס נבראים בע"ג כו', אך מה שאינו מובן הוא, מה שמתלבש בתוכם חיות אלקי להחיותם כו', וע"ז יפלא איך יתלבש אוא"ס הבלתי בע"ג בנבראים בע"ג להחיותם כו'.

אך צ"ל ע"י בחי' ממוצעים, דהיינו שיהי' ממוצע מצד אוא"ס וממוצע מצד הנבראים.

(28) לשון הכתוב – בשלח טו, ד.

(29) כ"ה בסה"מ תרע"ח שם (ע' פט)^[א]. ובתרח"צ שם^[ב] – ענין ההעלם (טביעה) בהחיות וכח המהווה, הם שני פירושים בפני עצמם. ההעלם שבהחיות – פירוש הג', וההעלם שבכח המהווה – פירוש ה'.

[א] ראה מילואים ד (ע' כא).

נטבע במים, המים מכסים על הדבר שנטבע בהם, כמו כן הוא בחיות האלקי שנתלבש בנבראים להחיותם, שהנבראים מכסים על החיות האלקי שמתלבש בהם. ועד"ז הוא בכח האלקי שמהווה את הנבראים מאין ליש, דענין הטבע שבו הוא גם מלשון טביעה, דכיון שההתהוות היא באופן דהעלם והסתר, שהכח המהווה מתעלם ומסתתר בהנבראים, לכן שייך בו הענין דטבע מלשון טביעה והעלם.

קב

וי"ש לומר, דהטעם על זה שהענין דטבע מלשון טביעה בהתהוות הנבראים מובא בהדרושים בסגנון של חידוש [שגם בזה י"ל טבע מלשון טביעה³⁰], כי מהחילוקים בין חיות הנבראים להתהוות הנבראים הוא, דהחיות האלקי שמחי' את הנבראים הוא בגילוי בהנבראים, שנרגש בהם שיש בהם חיות, וענין ההעלם הוא רק שאינו נרגש שהחיות שבהם הוא חיות אלקי³¹, וההתהוות דהנבראים (שנבראו מאין ליש) אינה נרגשת בהם. דלא רק שלא נרגש בהם שההתהוות היא מאלקות, אלא שעצם ענין ההתהוות שלהם אינה נרגשת בהם³². והטעם לזה הוא, כי החיות האלקי הוא מתלבש בהנבראים ע"י לבושים המעלימים³³. [וכיון שהוא מלובש בהנבראים לכן הוא נרגש בהם, אלא שמצד לבושים המעלימים אין נרגש בהם שהוא חיות אלקי]. והכח האלקי שמהווה את הנבראים הוא מובדל מהנבראים ואינו מלובש בהם³³. [ולכן אין נרגש בהנבראים ההתהוות שלהם].

חיות אלקי. והאדם יכול להרגיש זאת (כשנותן דעתו ע"ז כו'). ונמצא שההסתר דשם אלקים אינו הסתר אמיתי כ"א אדרבה מביא ומגלה את האור במדרג' שלמטה, היינו בנבראים בע"ג שאינם בערך האור דשם הוי' יאיר בהם ג"כ האור הוי' כו' כנ"ל).
(32) ואדרבה, הרגש הנבראים הוא שמציאותם מעצמותם.
(33) המשך תער"ב ח"ב פשצ"ו (ס"ע תתטז ואילך).

שיהי' מציאות יש ממש, זהו ע"י ההתלבשות... והיינו שהכח האלקי המהווה את היש הוא בבחי' התלבשות כבי' (אן גיטאון) בהתהוות זאת כו'. ומ"מ הוא בבחי' הבדלה ממנו בבחי' הסתר והעלם הבורא מהנברא כו'. וצ"ל דענין זה שהבורא מתעלם מהנברא אין זה רק בבחי' התעלמות בבחי' לבושים המעלימים כ"א שהוא בבחי' הבדלה ממנו כו', כי בהתעלמות בלבושים יהי' באיזה לבושים שיהי' גם בבחי' מסכים ופרסאות יש בזה איזה קצת גילוי כו', ולהיות שהרוחני מובדל בערך מן הגשמי שאין ערוך ביניהם כלל הנה כשיהי' איזה גילוי קצת לא יהי' התהוות היש בבחי' יש ממש כו', וע"כ א"א שיהי' התהוות הגשמי מן הרוחני בבחי' התעלמות כזאת שמתעלם בלבושים (דהתעלמות כזאת שייך בבחי' החיות המתלבש בתוכם להחיותם שבאמת הוא בבחי'

[ב] ראה הערה 20, ב.
(30) לשון המאמר בסה"מ תרע"ח שם.
(31) סה"מ תרנ"ז ע' נא ואילך.
משם הוי' עצמו לא הי' אפשר להיות התהוות העולמות שהרי הוא בבחי' בלי גבול... וע"י שם אלקי' נמשך ומתגלה האור דשם הוי' בעולמות להוותם ולהחיותם כו', דהרי ההתהוות הוא משם הוי'.
... וז"ש הוי' מלך הוי' מלך הוי' ימלוד, דבבחי' מלך מלך ימלוד עבר היה ועתידי שהוא בחי' התחלקות הזמן שמצד שם אלקי' מ"מ הוי' מלך ומלך וימלוד, דהכל הוא משם הוי' ע"י שם אלקי' כו'. והוא מה ששם הוי' נמשך ומאיר בכל עולם ובכל נברא להוותו ולהחיותו. וזהו החיות מה שכל נברא ונברא מרגיש שהוא חי, שהחיות שבו הוא האור דשם הוי' שנמשך ע"י שם אלקים כו'.
וכמו במשפיע ומקבל... הרי אור השכל שמקבל ומתיישב במקבל הגם שהוא לאחר הצמצום והעלם עצמות אור המשפיע ולאחר שנתלבש במשלים כו'.
מ"מ הרי אור שכל המשפיע מאיר ומתיישב בתוכו כו'.
כמו"כ האור והחיות שבכל נברא שמאיר בפנימיותו להחיותו הוא האור דשם הוי' שנמשך ע"י שם אלקי' ומאיר ומתלבש בכל נברא כו' (אלא שיש בזה ג"כ בחי' הסתר והוא מה שאין הנברא מרגיש שהוא חיות אלקי כו', אבל באמת אין זה הסתר אמיתי, שהרי באמת הוא

ועפ"ז יש לבאר, שהענין דטבע מלשון טביעה הוא בעיקר בחיות הנבראים, כי ענין הטביעה הוא שהדבר הנטבע נמצא בהמים ועי"ז המים מכסים עליו, דבהנמשל הוא, שהחיות האלקי הוא מלוּבש בהנבראים ועי"ז הם מעלימים עליו. משא"כ ההעלם שבענין ההתהוות הוא מפני שהכח האלקי שמהווה את הנבראים הוא מובדל מהם ואינו מלוּבש בהם. וענין טבע מלשון טביעה בנוגע לכח המהווה הוא (בעיקר) בענין ההעלם (ולא באופן ההעלם).³⁴

ז) והנה מבואר במק"א³⁵, דבצורה שני ענינים. צורה האמיתית, שהיא הנפש, וחומר הגוף, שנקרא ג"כ בשם צורה, צורת החומר. ושני הענינים שייכים זה לזה, דצורת הגוף הוא כלי להנפש. ועפ"ז, הגם שעיקר הענין דחותמו של אדה"ר (צורת מין האדם) היא צורה הנפשית (כמובא לעיל סעיף ה מהדרושים), שייך זה גם לצורת גוף האדם³⁶. ומזה מובן גם בנוגע לטבע, שעיקר הענין דטבע (להפירוש שטבע הוא מלשון שטבע הקב"ה כל אדם בחותמו של אדה"ר) הוא החיות האלקי דהעולם שהוא נפש העולם, וגם שייך זה לצורת הנבראים, צורת החומר. דצורת הנבראים היא הכלי להחיות והנפש שבהם.

פירושו טביעה"; ובפירוש ה' שמדבר בהעלם שבהתהוות הנבראים, אומר „טבע פי' העלם וכיסוי" ואינו אומר לשון טביעה.

ראה הערה 20, ב.

35) סה"מ תרס"ג ע' קטו. ה'תש"ח ע' 59.^[א] וראה מו"נ בתחלתו – הובא בסה"מ תרס"ג וה'תש"ח שם. [א] הרמב"ם במו"נ כ' דצורה הוא הצורה האנושית הנכבדת מאד אשר הוא צלם אלקים ודמותו עכ"ל. ובפי' בצלמינו כדמותינו כ' כי הצורה המפורסמת אצל ההמון אשר הוא תמונת הדבר ותוארו שמה המיוחד בה בל' עברי תואר אמר יפה תואר ויפה מראה כו'. אמנם צלם נופל על הצורה הטבעית ר"ל על ענין אשר בו נתעצם הדבר כו' אשר בעבורו תהי' ההשגה האנושית ומפני ההשגה הזאת השכלית נא' בו בצלם אלקים ברא אותו כו' עכ"ל.

ומפרש הצורה הוא הנפש, ונמצא לפירושו יש ב' בחינות צורה הא' הצורה האמיתית והוא נפש האדם עצמו ועל זה נאמר בצלמינו כדמותנו וכן בכל נברא הנפש שבו הוא הצורה האמיתית, והב' התואר של הגוף שנקרא גם כן צורה והוא צורת החומר שעשוי באופן שיוכל לקבל את הנפש שהיא צורתו האמיתית וכמו שצורת גוף האדם עשוי באופן שיוכל לקבל צורת נפש האדם מה שאין כן השור תוארו שהוא צורת הגוף שלו הוא באופן שיוכל לקבל רק נפש השור ולא נפש האדם כו'.

36) כ"מ בסה"מ תרס"ג וה'תש"ח שם.^[א]

[א] ראה הערה 35, א.

חיות מורגש בנבראים כו', אבל לא בהתהוות כו'), כ"א שהוא בבחי' הבדלה מהגשמי כו'.

וזהו שהתהוות היא בדרך אין ערוך ובבחי' התחדשות גם לגבי הכח הפועל . . ונמצא דעם היות שהוא בבחי' קירוב אל היש להוותו וכמו בראשית ברא אלקים בבחי' התלבשות כח הפועל בנפעל כו', ומ"מ הוא בבחי' הבדלה ממנו כו'.

. . ומובן שאינו דומה ממש כמו בבחי' הרצון שהוא בבחי' הבדלה לגמרי ואינו בבחי' התלבשות כלל (והתהוות מבחי' הרצון כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה הוא בדרך סבה לבד כו'), משא"כ בבחי' כח הפועל דבחי' מל' שזהו בבחי' התלבשות ולעולם ה' דברך נצב בשמים להוותו כו', ומ"מ הוא בבחי' הבדלה כו'.

. . ועוד זאת יתבונן איך ואתה מחי' את כולם שמתלבש בכל העולמות והנבראים להחיותם כו', דבאמת כח ההתהוות ובחי' החיות הן ב' מדרי' בבחי' מל', דבחי' החיות זהו בחי' השפעה בקירוב דבחי' מל' והיינו בחי' ההארה המתצמצם להתלבש בעולמות ונבראים להיות בהם בבחי' חיות בגילוי הנרגש בהנבראים כו' (ובאור וגילוי זה שייך ענין ההתלבשות בלבושים המעלימים על האור כו', וכללות ההתעלמות פועל שיהי' רק הרגש מציאות האור ולא מהותו כו'), ובזה יש כמה חילוקי מדרי' באופן הגילוי ובאופן ההרגש האלקי בפרטי העולמות והנבראים כו'.

34) ולהעיר מסה"מ תרצ"צ שם, שבפירוש ה'ג'

שמדבר בהעלם שבחיות הנבראים, אומר „טבע

והענין הוא, דכתיב³⁷ כל אשר חפץ הוי' עשה (שההתהוות היא מבחינת חפץ ורצון), וכתיב³⁸ בדבר הוי' שמים נעשו (שההתהוות היא מבחינת הדיבור), והביאור בזה³⁹, דההתהוות החומר של כל דבר היא מבחינת הדיבור. וזהו שאמרו רז"ל⁴⁰ בעשרה מאמרות נברא העולם, שבהמאמר יהי אור נתהווה האור ובמאמר יהי רקיע נתהווה הרקיע, ועד"ז הוא בכל הנבראים. וההתהוות הצורה שבכל דבר היא מבחינת הרצון. דצורת הנבראים לא נתפרשה בהעשרה מאמרות, וזה שכל נברא יש לו צורה [הן הציור הגשמי

37) תהלים קלה, ו.

38) שם לג, ו.

39) תו"א מקץ מא, ד. שם מב, ד^[א]. סה"מ תרכ"ט

ס"ע יג ואילך^[ב]. קונטרס עץ החיים בתחלתו^[א]. סה"מ תרס"ג וה'תש"ח שם^[ג]. ובכ"מ.

[א] כתיב כל אשר חפץ ה' עשה. וכתיב בדבר ה' שמים נעשו. והענין שהחומר נברא בדבר ה' והתמונה והציור באיזה אופן שנברא הוא מחפץ ה' מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית. שבח' החכמה היא בחי' גבורות. דהיינו התחלקות לעשות כל ציור וכל תמונה לכל הפרטים למיניהם. ושרש החכמה למעלה הוא בחי' בוצינא דקרדוניתא קו המדה מדוד משחת'. מי מדד בשעלו מים כו'. והגילוי הוא בחכמה דאצי' אור אבא ושם מה רבו מעשיך שרבו מאד פרטיים רבים.

[ב] ראה מילואים ה (ע' כא).

[ג] נודע שלכל דבר יש חומר וצורה, שהחומר הוא עצם גוף הדבר בכלל, כמו השמים בכלל או הארץ בכלל, וצורה הוא ציור ותמונת הדבר, כמו מה שהשמים הוא כדורי וכן הציור במראה כו'.

והנה החומר נברא בדבר ה' ובע"מ, שבמאמר יהי אור נתהווה האור מאין ליש וכן במאמר יהי רקיע נתהווה הרקיע מאין ליש, אבל אופן צורת הרקיע בדמותו ובצלמו הוא נעשה בחפץ ה' שלא בא לכלל גילוי בדבור או מא', וז"ש כל אשר חפץ ה' עשה דהיינו בחי' ציור כל נברא ונברא בנבראים שלמטה שזהו מבחי' חפץ ה' כו'.

וזהו ג"כ מ"ש כולם בחכמה עשית, דהיינו ג"כ בבחי' ציור הדבר שהוא מבחי' חכ', וכמו אשר יצר את האדם בחכמה והיינו דהמשכ' בחי' חפץ ורצון הוא ע"י בחי' חכ' כו'. כי בכדי שמבחי' חפץ ורצון ה' יהי' נעשה פעולה ממש בנבראים ובבחי' התחלקות דוקא שחלוקים בדמותם ובצלמם כו', הוא ע"י התלבשות בחי' הרצון בבחי' חכמה כו'. אמנם דוקא בחכמה שלמעלה מכל הע"ס והוא בחי' כח מ"ה שבחכ' שורה או"ס ב"ה כו'. ושרש החכמה למעלה הוא בחינת בוצינא דקרדוניתא קו המדה כו' מי

מדד בשעלו מים כו' שע"י החכ' נעשה המדידה איך ומה יהי' כל נברא ונברא כפי בחי' חפץ ורצון ה'.

[ד] הגילוי אור שנמשך להוות הנבראים זהו ענין בחי' דיבור העליון, וכמ"ש באשר דבר מלך שלטון, שזהו כמו עד"מ בחי' התחברות המלך עם העם שהוא מלך עליהם ומנהיגם הרי ההנהגה הוא בדבור ופקודה דוקא. . דכל הקיומים שהעם מקיימים דברי המלך ופקודותיו אינם עפ"י השכל מה שהם מבינים בשכלם אשר כן צריך להיות, כ"א בדרך קבלת עול מלכות, וכן ציוויי המלך הרי אינם באים בטעם שכלי וביאורים כ"א בדבור דוקא, וכמאמר אמר מלכא עקר טורא, ובזה הוא התאחדותו של המלך והתחברותו עם העם להנהיגם כרצונו, דכמו"כ למע' הוא בחי' גילוי אור להוות ולהחיות העולמות וכמ"ש בדבר הוי' שמים נעשו שהוא הדבור דעשרה מאמרות שבאים בצירופי אותיות אלו הן הן חיות כל נברא המהווה אותו ומקיימו מאין ליש כו', וכמאמר רז"ל יודע ה' בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ כו', ואחר כל הנ"ל יפלא מאד מאמר רז"ל שהי' העולם מרחיב והולך, כי מאחר שהכל הי' בכוונה ורצון.

ולהבין זה ילה"ק מה שפעם נא' כל אשר חפץ ה' עשה שההתהוות הוא מבחי' חפץ ה' ופעם נאמר בדבר ה' שמים נעשו הרי שהי' מבחי' מא' ודיבור ולא מבחי' חפץ ורצון לבד, ופעם נא' כולם בחכ' עשית שההתהוות הי' מבחי' חכ' ואיך יתווכו כל הפסוקים והענינים האלו, אך הענין הוא דהנה נודע שלכל נברא מהנבראים דבי"ע יש חומר וצורה פי' החומר הוא עצם גוף הדבר ההוא בכלל כמו השמים בכלל או הארץ בכלל או השמש או הירח וכן בכל נברא ונברא הנה גוף מציאותו ומהותו הוא הנק' חומר, וצורה הוא ציור הדבר כמו השמים והארץ שהם כדורים ואופן כדור השמים הוא באופן שיהי' מהארץ לרקיע ת"ק שנה כו' ועל דרך זה בכל פרטי הנבראים שיעור ארכם ורחבם ואיך שיהי' אם עגול או בעל קרנות או משולש ותואר ובמראה ובשטח כו'.

40) אבות פ"ה מ"א.

שלו, והן הטבע והתכונות שלו] הוא מבחינת הרצון. ומ"ש⁴¹ כולם בחכמה עשית, הוא, כי המשכת הרצון היא ע"י החכמה.

והטעם⁴² על זה שההתהוות היא משני הענינים, מבחינת הדיבור ומבחינת הרצון, הוא, כי תכלית הכוונה בבריאת העולם היא שהעולם (מצד עצמו) יהי' יש וע"י עבודת האדם (דוקא) יומשך בו הביטול, ועד לביטול כזה שהעולם יהי' דירה לו ית'. ושני הענינים שבהעולם – שמצד עצמו הוא יש, ושפע"כ אפשר להמשיך בו ביטול⁴³ – הם ע"י שהתהוותו היא מבחינת הרצון ומבחינת הדיבור. דבאם כל ההתהוות (גם ההתהוות דחומר הנבראים) היתה מבחינת הרצון הי' העולם בטל במציאות, ובכדי שיהי' העולם במציאות יש הוא ע"י שנברא בדבר ה'. ובאם כל ההתהוות (גם ההתהוות דצורת הנבראים) היתה מבחינת הדיבור, לא הי' העולם שייך לענין הביטול. וע"י שהתהוות צורת הנבראים היא מבחינת הרצון, כמו שנמשך בבחינת הדיבור [דזה שצורת הנבראים היא הציור דחומר הוא לפי שהרצון נמשך בהדיבור], ע"יז אפשר להמשיך (ע"י עבודה) שגם היש שנתהווה מהדיבור יהי' בביטול.

ח) ויש לומר, דהטעם על זה שהביטול דהנבראים נמשך מבחינת הרצון והישות דהנבראים מבחינת הדיבור, הוא, כי הרצון אינו מציאות והוא רק גילוי העצם (ע"ד הרצון

אך תכלית בריאת יש מאין הוא כדי להיות היש בטל לאין. דזהו תכלית הכוונה בבריאת העולמות משום שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים דהיינו שהנבר' התחתונים יהי' בבחי' כלי ומכון לשבתו ית' ובבחי' דירה אליו ית' והיינו שיהיו בבחי' ביטול עד שיהי' כלי ודירה אליו ית' ויאיר ויתגלה אור ה' למטה כו' וכתפארת אדם לשבת בית כמו"כ כביכול יהי' לו ית' דירה בתחתונים שיהי' גילוי אלקות למטה ונגלה כבוד ה' למטה כמו למעלה. וכמו שיהיה לעתיד לבוא כי עין כעין יראו כו' (דעיקר הגילוי יהי' לעתיד ומעין זה מאיר גם עתה לכאור"א בנפשו ובחלקו בעולם כו' וכמ"ש כמ"א). וזה תלוי בעבודתו כל ימינו שעל ידי העבודה דעכשיו ע"יז יהי' הגילוי לעתיד לבוא דהיום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ומי שטרח בע"ש דוקא יאכל בשבת כו' וכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב וצריך כאור"א לפעול בעצמו בחי' ביטול היש ולהמשיך בחלקו בחי' גילוי אור ה' כו' והיינו על ידי שכל אשר חפץ ה' נמשך ועשה גם בשמים ובארץ שכולם יש להם ציור ותמונה מבחי' חפץ ורצון הוי' ובכח זה יוכל להיות ביטול היש הנמשך מן הדבור.

43) היינו, שהביטול בעולם שנמשך ע"י עבודת האדם, יהי' גם מצד העולם.

41) תהלים קד, כד.
42) בהבא לקמן ראה תו"א^[א] תרע"ח וקונטרס עה"ח^[ב] שבהערה 39. סה"מ תרס"ג שם ע' קכ.
ה'תש"ח שם ע' 74.
[א] ראה הערה 39, א.
[ב] מה שנברא החומר במאמר ודבור ולא נברא הכל בחפץ ה' ורצונו בלבד, הוא מפני שאז לא הי' גילוי מאין ליש רק שהי' העולם בטל במציאות ממש (כמו עולם האצילות וכמו עלמין דאתכסיא בכלל שבטלים במציאות ולא הי' בבחי' נבראים דעדאת"ג כו') לפי שהי' מקבל מבחי' חכ' שהוא בחי' ביטול איהו וחייהו חד. רק עיקר גילוי היש הוא על ידי דבר ה' כי הוא צוה ונבראו פי' צוה מלשון מצות המלך (י"ל דענין הצווי שייך במי שמתנשא ויש לו ממשלה ושליטה וכמו"כ הו"ע כאשר דבר מלך שלטון שמצוה וגזור אומר, והדוגמא למע' הוא בחי' הדבור עליון דבחי' מל') כי מלכותך מלכות כל עולמים אין מלך בלא עם שבחי' מל' הוא בחי' התנשאות והסתלקות כו' והיינו שלא יאיר ויתגלה אלא בחי' שם בלבד.
. . וזה פי' יש מאין דהיינו שהמשכת החיות אשר בהעולמות הוא בבחי' אין והארה בעלמא שהוא בחי' שם בלבד ומזה נעשה גילוי היש כו'.

קיא

שבנפש האדם, שהוא רק הטיית והמשכת הנפש), ולכן גם ההתהוות שמהרצון, ענינה הוא (לא זה שמתהווים נבראים, אלא) זה שע"י ההתהוות נשלם הרצון⁴⁴. והדיבור הוא לבוש הנפרד. דנוסף לזה שהדיבור הוא מציאות, כיון שענינו הוא שמדבר לזולתו, הרי בזה עצמו הוא נפרד מהאדם המדבר, ועד שהדיבור יוצא ונפרד מהאדם גם בפועל. ולכן⁴⁵ ההתהוות שמהדיבור היא מציאות יש.

ט) וע"פ המבואר לעיל (סעיף ז) שצורת הנבראים (צורת החומר) היא כלי להחיות האלקי שבהם (הנפש שלהם), יש לומר, דהחיות והנפש של הנבראים הם הרצון. ומזה מובן, דזה שהחיות האלקי מתלבש בכל נברא ומחי' אותו כפי ענינו, שזה מורה שהנבראים תופסים מקום לגבי' (כנ"ל סעיף ג), הוא [לא מפני שהנבראים מצד עצמם תופסים מקום לגבי', שהרי ענין ההתהוות שמהרצון הוא שעל ידם נשלם הרצון (כנ"ל סעיף ח), אלא] מפני שכך עלה ברצונו ית' שיהי' תפיסת מקום להנבראים, ולכן הוא מתלבש בהנבראים ומחי' כל נברא כפי ענינו.

ועפ"ז, החילוק בין הנהגה טבעית להנהגה נסית, דהנהגה טבעית היא בדעת תחתון והנהגה נסית בדעת עליון (כמובא לעיל מהדרושים), הוא, דהרצון בהנהגה טבעית הוא להנהיג את העולם באופן שהעולם הוא מציאות, למטה יש, והרצון בהנהגה נסית הוא להנהיג את העולם באופן שהעולם הוא כלא חשיב, למטה אין.

יו"ד) ויש לומר, שעד"ז הוא בכללות הענין דדעת תחתון, שיש בו שני אופנים. שהדיעה שלמטה יש הוא לפי שלגבי דרגא זו המטה מצד עצמו הוא מציאות (והביטול שלו הוא רק ביטול היש). ושהדיעה שלמטה יש הוא בכדי שיהי' גילוי הענין דלמעלה מעלה עד אין קץ. ומהחילוקים בין שני האופנים הוא, דבאופן הא' שהמטה מצד עצמו הוא מציאות, דעת תחתון ודעת עליון הם שתי דיעות הפכיים בעצם מהותם. דדעת תחתון הוא שהמטה הוא יש ודעת עליון הוא שהמטה הוא אין. ובאופן הב' שהדיעה שלמטה יש הוא בכדי שיהי' גילוי הענין דלמעלה מעלה עד אין קץ, ההפכיות דשתי הדיעות הוא רק בהציור שלהם, אבל בעצם מהותם הם ענין אחד. דענינם של שתי הדיעות הוא גילוי הענינים שבאוא"ס, אלא שדעת עליון הוא הגילוי דלמטה עד אין תכלית, ודעת תחתון הוא הגילוי דלמעלה עד אין קץ.

יא) וזהו שגם דעת תחתון הוא אמת ואעפ"כ צריך להיות החיבור דדעת תחתון עם דעת עליון (ראה לעיל סעיף ד), כי ענין האמת דדעת תחתון הוא מפני שענינו

הנפש], עד"ז הוא גם בנוגע להתהוות שמהרצון, שענינה הוא (לא רק זה שמתהווים עולמות, אלא) זה שע"י ההתהוות נשלם הרצון.

44) ראה סה"מ תרכ"ט שם ע' טו.

ראה מילואים ה (ע' כא).

44) ראה ד"ה שובה ישראל ה'תשל"ז (הא' ס"ב סה"מ מלוקט ח"ד ע' ג). וש"נ.

העולמות שנתהוו מאור הסוכב אינם בבחי' מציאות, כי כמו שהרצון עצמו אינו מציאות והוא רק גילוי העצם [וע"ד הרצון שבנפש האדם שהוא רק הטיית והמשכת

בפנימיות) הוא הגילוי דלמעלה עד אין קץ, וענין זה שבו מתגלה ע"י החיבור שלו עם דעת עליון.

ועד"ז הוא בענין הנהגת הטבע, דהגם שגם הנהגת הטבע הוא זה שאנת הוא דאפיקת עשר תיקונין כו' לאנהגא בהון עלמין, מ"מ השלימות דהנהגת הטבע הוא כשנמשך בו הגילוי שלמעלה מהטבע, כי ע"ז דוקא מתגלה שהענין דלאנהגא בהון עלמין שרשו הוא מבחינת אנת.

יב) והנה זה שנתבאר לעיל (סעיף יו"ד) דכשנרגש בב' הדיעות (דדעת עליון ודעת תחתון) שענינם הוא לגלות הענינים שבאוא"ס (שהוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית) שתי הדיעות הם ענין אחד, הוא בכללות. אבל בפרטיות, גם הענינים דלמעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית (כמו שהם באוא"ס⁴⁶) הם שני ענינים. ועפ"ז, בכדי שיהי' החיבור דדעת תחתון עם דעת עליון, ועד"ז החיבור דטבע עם למעלה מהטבע, הוא ע"י גילוי העצם שלמעלה משניהם. ויש לומר, דזהו מ"ש בהמאמר⁴⁷ שהמשכת הגילוי שלמעלה מהטבע בטבע הוא ע"י ההמשכה מבחינת אנת הוא חד, אף שהגילוי דלמעלה מהטבע הוא גם ע"י המשכת בחינת אנת הוא עילאה, כי הענין דלמעלה מהטבע שמצד אנת הוא עילאה, למעלה מהשתלשלות, אינו נמשך בהטבע (השתלשלות), והמשכת הגילוי דלמעלה מהטבע בהטבע הוא ע"י המשכת בחינת אנת הוא חד. וזהו גם הטעם על זה שצריך להיות החיבור דשני הענינים דטבע ולמעלה מהטבע, כי כל אחד משני הענינים שרשו הוא באור א"ס, וע"י החיבור דשני הענינים הוא המשכת העצמות. היינו, שע"ז יש האפשרות (גם מצד העולם) שע"י עבודה תהי' בעולם המשכת גילוי העצמות, וע"ז נשלמת הכוונה דבריאת העולם (הטבע) דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁸.

ליה מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, ועבר על צויו. אמר לו הקדוש ברוך הוא כך הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחד צוייתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ברוך הוא שכינתו לרקיע. . עמד משה והורידה לארץ. . כשהוקם המשכן. [ב] ראה מילואים ו (ע' כב ואילך). [ג] מודעת זאת מארז"ל שתכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים.

46) דרך בבחינת היכולת הם ענין אחד. משא"כ כמו שהם באוא"ס.
47) דשנת ה'תש"ב בסופו (סה"מ ה'תש"ב ע' 82).
ראה פענוח להערה 5.
48) ראה תנחומא נשא טז^[8]. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו^[2]. תניא רפל"ן^[2].
[א] אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצוה אותו ואמר

סיכום

"פתח אליהו ואמר, רבון עלמין אנת הוא חד ולא בחושבן, אנת הוא עילאה על כל עילאין, סתימא על כל סתימין, לית מחשבה תפיסא בך כלל, אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן".

במאמרו (ד"ה) זה ביאר הרבי ריי"צ כי באמצעות עבודה שבדרך מסירות נפש ממשיכים מבחינת 'אנת הוא חד' (עצמות אוא"ס) בהעשר ספירות, "ועי"ז הגילוי מה שהוא למעלה מהטבע נמשך בטבע".

טעון ביאור:

כל המדריוגות שלמעלה מן הע"ס עצמן ('עילאה על כל עילאין', 'סתימא על כל סתימין', 'לית מחשבה תפיסא בך כלל') הרי הם למעלה מהטבע. אם כן מדוע על מנת להמשיך ה"גילוי שלמעלה מהטבע בטבע" אין די בהמשכת בחינות אלו ונדרשת המשכה מבחי' 'אנת הוא חד' דוקא?

עוד יש לשאול:

מאחר והטבע מונהג ע"י אור אין סוף, מה נתוסף ע"י המשכת "הלמעלה מן הטבע בטבע"? (א"ב)

הנהגה נסית שרשה בשם הוי' - דעת עליון (למעלה יש ולמטה אין - הקב"ה מנהיג את העולם כפי רצונו ולא כפי טבע ותכונות העולם).

ההנהגה טבעית, לעומתה, שרשה בשם אלוקים - דעת תחתון (למטה יש ולמעלה אין (שאינו מושג) - הקב"ה מנהיג את העולם כפי טבעו ותכונתו של העולם).

בחסידות מבואר אשר הן דעת תחתון והן דעת עליון דעות אמיתיות הן ושורש להן בעצמות אוא"ס:

דעת עליון שרשה ב(טבע) הגילוי שבא"ס (למטה מטה עד אין תכלית) ודעת תחתון שרשה בטבעו של אוא"ס להתעלם (ועד שהנבראים מתראים בעיני עצמם למציאות יש).

עוד מבואר, כי הדעה התחתונה נשלמת ע"י שמאיר בה הדעה העליונה.

ויש לדייק בזה:

מאחר ואף דעת תחתון מהווה דעה אמיתית, די היה לכאורה בכך שיתגלה שרשה של דעה זו באוא"ס (למעלה מעלה עד אין קץ). ומה נתוסף בהמשכת דעת עליון בדעת תחתון?

ולאידך:

הסיבה לשמה הנבראים חושבים עצמם למציאות יש היא (לא משום שמאיר בהם ההעלם שבאוא"ס, כ"א להיות) שאינם חשים בנוכחותו של אוא"ס. וא"כ לכאורה דעת תחתון שוב אינה דעה אמיתית. (ג"ד)

בכדי להבין זאת כדבעי, יש להקדים דברי הרמב"ם שפירש מלת 'טבע' במשמעות של צורת האדם - צורתו הגשמית שמשמשת כלי לצורתו הרוחנית-נפשית. ובסגנון החסידות: החיות האלוקית המלוכשת בעולמות (להחיותם כפי טבעם ותכונתם). (ה)

בחסידות מבואר כי צורת הנבראים (שלא נתפרשה בעשרת המאמרות) מתייחסת אחר רצון העליון (שלמעלה מדבר הוי"). מטבעו של הרצון הוא שחשיבות הדבר הנרצה אינה אלא להיותו משלים את הרצון.

נמצא, דאף הנהגת העולם שע"פ טבע (שהקב"ה מנהיג כל נברא לפי טבעו ותכונתו שלו) אינה מחמת שהנבראים מצד עצמם תופסים מקום קמי' ית' כ"א שכך עלה ברצונו - להנהיג את העולם באופן שלמעלה אין ולמטה יש.

ומעתה יובן, שההבדל בין הנהגת הטבע להנהגה נסית אינו אלא בצירוף, אך בעצם מהותם שווים הם, שהרי שניהם כאחד מהווים גילוי העניינים שבאוא"ס ב"ה (למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית).

בזה יובן, דעל אף שדעת תחתון (הנהגת הטבע) אינה שקר ח"ו - צריכה היא להתייחד בדעת עליון (הנהגה נסית) על מנת שיתגלה בה שרשה העצמי. (ז"א)

בפרטיות ובעומק יותר:

סו"ס גם בהגלות שרשם - דעת תחתון ודעת עליון הינם שני עניינים באוא"ס. ובכדי שיהיו לאחד ממש נדרשת המשכת העצמות שלמעלה מאור (א"ס). וזהו עיקר הצורך בייחוד נס וטבע - שחיבורם דורש המשכת העצמות שלמעלה משניהם. ועי"ז נעשית לו ית' (לעצמותו) דירה בתחתונים. (יב)

מילואים

הערה 11

אך הנה אעפ"כ יוכל לבוא הארת ד"ע דמשפיע גם למקבלים רק שבא בבחי' מקיף עליהם בהעלם ולא בגילוי והוא ענין ההודאה שיוכלו המקבלים שהן יש מוגבל להודות בהודאה עכ"פ כפי הדעה (דמשפיע שלא יוכלו להשיג זה בהשגה ממש שהרי זהו היפך השגתו) דמשפיע מלמעלה למטה שהוא באמת בחי' היש מקור הכל וכולא קמי' כלא וכאין ממש היפך דעת המקבל.

. . והנה יובן ענין זה מענין הודאה על הנס דוקא. דהנה לכאורה י"ל בענין הודאה על הנס בענין ד' צריכים להודות יורדי הים כו' מפני הנס שאירע להם מה טעם לענין הודאה זו על הנס ואם מפני חסד הוי' שניצולו ישבחו ויברכו להוי' על הטוב הזה ולמה צריכים להודות בהודאה דווקא.

אך הנה עיקר ענין הנס ידוע שהוא היפך כח דרכי הטבע והיפך זה בטבע בא מלמעלה מן הטבע דווקא והוא ענין הארת עלמא דאתכסיי' בעלמא דאתגליי' בכלל כו' וכידוע דאלקים בגימ' הטבע לפי ששם אלקים זה הוא שרש לכל הברואים שנבראו מאין ליש כידוע דהאלקים הוא לשון כח כמו יש לאל ידי כו' והוא בחי' כח האלקי ממש המלוכב בתוך כל הנבראים ונק' כח הפועל בנפעל וזהו שאלקי' בגימ' הטבע להיות שרש טבעי' של כל הנמצאים שנמצאו ממש זה והוא המקור והשרש לכל טבע הברואים דהיינו שהוא המנהיג כח הטבע המוטבע בכל הברואים שבעולם גם לשנותם מהיפך להיפך כמו מי שאמר לשמן וידליק כו' ולפי שצדיק מושל ביראת אלקי' ק"ך צירופי' אלקים להפוך מצירוף לצירוף כמ"ש ב"א לפי שכל פרטי הטבעי' מכח זה השם נמצאים.

א. [סידור (עם דא"ח):] אלקים בגי' הטבע, לפי ששם זה בחי' כח אלקי ממש אשר מלוכב בנבראים, ונקרא כח הפועל בנפעל, ולכך נקרא אלקים מלשון כח, כמו יש לאל וכו', ואת אילי הארץ כו' כידוע, והוא שרש בחי' הטבע, ושם אלקים זה מנהיג כח הטבע בכל פרטי'.

ואמנם הנס הוא בא מבחינת אור אלקי שלמעלה משם אלקים, והוא להיותו בא מלמעלה מכח הטבע כידוע בכל נס.

וא"כ הרי אנו רואים שלפעמים יתגלה אור שם הוי"ה שלמעלה משם אלקים בגימט' הטבע גם בעולם הטבע למטה, כמו בפועל גילוי הנס ממש בטבעיות כמו להפוך ים ליבשה כו', והרי מזה מובן שעולם הטבע כולו מתנהג דוקא מלמעלה מן הטבע, ואע"פ שאין גילוי שם הוי"ה למטה בהנהגת הטבע אבל מוסתר הוא ונעלם גם בכל הנהגה הפרטיות, אך בפועל הנס הוא בא לידי גילוי מן ההעלם בלבד, ולכך נק' נס לשון הרמת נס, להיות כי אור הטבע מתבטלת ועולה ונכללת להתנהג ע"פ אור האלקי שלמעלה מן הטבע, וזהו עליה גדולה לבחינת הטבע, והיינו ענין עליי' שם אלקים בשם הוי"ה.

ב. [פירוש המלות:] הוי' הוא האלקים, דהוא זה הוא הממוצע בין הוי' לאלקי' והוא המחברם יחד כי אלקים בחי' יש והתפשטות כח הפועל בנפעל והוי' הוא יש עצם מדותיו . . והנה מובן עכ"פ מענין אל דעות ה' . . שבדרך כלל הרי לגבי המקבל הוא להיפוך מאצל המשפיע דאצל המשפיע כל מה שנמשך ממנו נק' אין וכלא כו' ולגבי המקבל להיפוך הוא דמה שלמעלה ממנו נק' אין והעלם ולמטה הוא בחי' יש כנ"ל.

פט, א (דאיתא בזהר)^[א]; קפט, א (ומרומז בזהר)^[ב]; שח, ב. שו"ת חכם צבי סי"ח^[ג]. שער היחוד והאמונה רפ"ו^[ד].

[א] וכאשר האדם מבטל רצונו וטבעו מפני רצונו ית' הקב"ה מבטל רצון אחרים, שהם כחות החיצוני, הנמשכים מא"ל אחר, שנקרא אלקים אחרים, ורצונם לעולם לעורר דין וקטרוג על האדם. וכיון שהאדם בטל טבעו מפני רצון הבורא, והעולם נברא בטבעו, שהוא אלקים, שכן עולה הטבע אלקים גם אותם הכחות הנקראים אחרים, שכולם נמשכים מהדין, כלם מתבטלים.

[ב] קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק. דהיינו, לכלול הגבורה בחסד . . . ולכן יש בו אהבה, שהוא חסד, לאהוב את רבקה ולקשרה בו . . . נמצא, שעיקר האהבה הוא מצד הדין, למסור נפשו על קדושת השם. וכיון שאינו חושש על גופו, הנברא על פי הטבע בשם אלקים, אז מתקדש באהבת החסד, והחסד גוברת על הדין, כי כל פעולות העולם הם מתנהגות על פי הטבע שהוא אלקים.

[ג] נוסח כל הברכות הם ברוך אתה ה' אלקינו וכו', שאנו מזכירין שני שמות, שם ידו"ד ושם אלקים, וזהו יחוד מדת הרחמים עם מדת הדין, כי אלקים עולה כמנין הטבע כדאיתא בזהר. וזהו מדת הדין לעשות כפי טבע הענין, אבל שם ידו"ד שהוא מדת הרחמים, גוף האילן גילוי של מלך מלכי המלכים ובאור פני מלך חיים, ואז נמצא תוספת ברכה בעולם ומשנה הטבע, דהיינו שם אלוקים, כי נהפך ממדת הדין למדת הרחמים.

[ד] שם אלקים שהוא עומק הדין לאמתו ולא אפשר לשנותו ממדת הדין, על כן אלקים בגימטריא הטבע כמרומז בזהר דהיינו כפי טבע הענין, ומזה יש קיום וחיזוק להנהגת הטבע כי שם שם לו חק קבוע ולא יעבור.

[ה] וזה תורף שאלתם, החכם המרומם ונעלה כמהר"ר דוד נייטו נ"ר אב בית דין ומורה צדק בקהל קדוש שערי שמים דרש בבית הכנסת

אך א"כ לכאורה אינו מובן ענין הנס שהוא היפך הטבע כידוע שזהו למעלה משם אלקים דווקא והוא משם הוי' שלמע' משם אלקים ונק' עלמא דאתכסייא שלמעלה מהטבע כנ"ל כו'. ובאמת הלא היפך הטבע הוא משם אלקים עצמו אחר שממנו מקור מוצא מאין ליש כו'.

אמנם הנה אנו רואים באמת שגם הטבע עצמו אינו רק בחי' מקבל מלמעלה מן הטבע דכל סדר הנהגת הטבע גי' אלקים בכל פרטיו מתנהג הכל עפ"י שם הוי' המאיר בשם אלקים דווקא כמ"ש כי הוי' הוא אלקים כולא חד כו' רק ששם הוי' מוסתר ונעלם בשם אלקים והוא מה שהאור האלקי שלמעלה מן הטבע מוסתר הכל בדרכי הטבע ואין גילוי שם הוי' בכל פרט מדרכי הטבע רק גילוי שם אלקים המסתר עליו בכל פועל הנהגה פרטי' בדרכי הטבע אך בפועל מעשה הנס אז בא אור דשם הוי' המוסתר לידי גילוי ההעלם בלבד . . . ולכך נק' נס לשון הרמה לפי שהטבע הורמה ונתעלה באור זה הנפלא שלמעלה מן הטבע כמו בהגלות נגלות אורו למטה הוא בא ונגלה דהיינו בטבע עצמו כמו מקום שנעשה בו הנס כקריעת י"ס.

. . . ובכ"ז יובן שרש ענין ההודאה על הנס שהוא למעלה מן ההשגה לגמרי כי אין השגה מגיע רק בשרש הטבע וגם בהיפוך הצירופים באותיות דשם אלקים לא יכילנו ההשגה רק מ"מ נוכל להודות ע"פ השגה שלו בכח שם אלקים המנהיג הטבע אבל בלמעלה מן הטבע לגמרי אין שם השגה כלל וכלל וא"כ מה שהוא מודה בהודאה שכך הוא האמת אין זו מצד השגתו כלל וכלל רק מפני שבמקום זה נגלה עליו אור הוי' עצמו באופן שאין בו השגה כלל והרי עכ"פ נראה פעולתו בהיפוך מן הטבע בתוך הטבע עצמה ע"כ בהכרח יודה בהודאה שכן הוא.

הערה 12

ג. [סה"מ מלוקט ח"ג: ר"ח שער התשובה פי"ד ד"ה והמרגיל (קכא, ב)^[א]. וראה שם שער האהבה ספ"א ד"ה וכדי להבין (נב, ד)^[ב]. של"ה

מזה שלא דברנו מטבעים הפרטים.

ואחר שהכרחנו שדברינו היו בטבע הכולל ולא בטבעים הפרטיים אם כן כשאמרנו סתם טבע איננו בעולם, כוונתנו אל הטבע הכולל כל המציאות שהוא באמת איננו זולתו יתעלה הכולל הכל ועושה כל.

וזהו שאמרתי שהשגחה שהוא אותו הדבר שאחרונים קוראים טבע הוא האלקים, רצוני שהשגחתו יתברך והוא יתברך הכל אחד, באופן שרציתי להורות האנשים ולהזהירם בל יערבו מעשה השי"ת עם מעשה הטבע הפרטי, מפני שהאנשים אומרים שהטבע הוא המוריד גשמים ומוריד טללים, ודוד המלך ע"ה וחכמינו ז"ל אומרים שהאלקים הוא העושה כל אלו. וכך אני אומר שאותו הדבר שאמרתי שהטבע הוא האלקים רצוני בשביל אותו הדבר שהוא המשגיח ועושה כל, והאנשים בדו מלבם לאמר שהטבע הוא העושה.

ומה שאמרתי שלימוד זה הוא צדיק וישר, אני מכריחו ומקיימו מחדש שממנו למדנו שהקב"ה זן ומפרנס עולמו ולא כאותן הנותנים כבודו לאחר ומייחסים פעולות אלו לטבע כולל חוץ ממנו יתברך חלילה, עד כאן. יורנו המורה מה משפט הדרוש.

תשובה. רואה אני את דברי החכם המרומם ונעלה נר"ו שהן דברי הכוזרי במאמר ראשון סימן ט"ו וט"ז, ומפרשו מהר"ר יודא מוסקאטו אחרי הצעות רבות כתב (פירוש קול יהודה סי' עז ד"ה כן הוא) וז"ל, והוא יתברך יקרא טבע באמת כמוזכר שמה. להיותו טובע בחותמו כל מטבעות היצורים, וזו היא דעת המאושרים באומרים שהקב"ה יושב וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים וכו' ע"ש. ואפריון נמטייה להחכם הדורש ה"י שעם היותו (כאשר שמענו) יודע דעת הפילוסופים האומרים בטבע מאס ברע ובחר בטוב טעם ודעת קדושים דברי חסידי עמנו ז"ל האומרים הכל בהשגחה מאתו יתברך. ואני שמעתי ולא אבין תלונת העוררין

דרוש זה תוארו מועתק מלשון לעז ללשונינו הקדושה.

אומרים שאמרתי בישיבה שהשם יתברך והטבע, והטבע והשם יתברך הכל אחד. אומר אני שכך אמרתי ואני מקיימו ואכריחו מאחר שדוד המלך מקיימו במזמור קמ"ז המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר כו', אבל צריך לידע (הטו אזניכם יהודים מפני שהוא העיקר הראשון מאמונתנו) ששם טבע הוא מהמצאת האחרונים מזמן ארבע או חמש מאות שנה סמוך לזמנינו, מאחר שאינו מצוי בדברי חכמינו הקדמונים ז"ל. אלא שהקב"ה משיב הרוח והוא יתברך מוריד הגשם, והוא יתברך מפרח טללים, מזה מוכרח שהקב"ה עושה כל אותן העניינים שהאחרונים קוראים טבע באופן שטבע אין בעולם ואותו הדבר שהוא ההשגחה הוא שקוראים טבע, זהו שאמרתי שהאלקים והטבע והטבע והאלקים הכל אחד, דעה זו היא ישרה חסידה וקדושה ואשר לא יאמינו בה הם קראים ואפיקורסים. עד כאן. ויש עליו עוררין לאמר כי סרה דיבר על ה'.

וזה התנצלות החכם המרומם נר"ו. דבר ידוע שהעבים והמטר והצמחים הם טבעיים פרטיים, ועוד ידוע שהמכסה אינו הכיסוי עצמו אם כן איפוא אלו היה רצוני להכריח שהטבעים הפרטים הם האלקים, מעולם לא היה שום הכרח לדבר זה לא מדברי המשורר ולא מדברי רבותינו ז"ל, מפני שהמזמור אומר שהאלקים מכסה שמים בעבים ואינו אומר שהאלקים הוא עב הענן, ורז"ל אומרים שהקב"ה משיב הרוח ואינם אומרים חלילה שהוא הרוח, ממילא נשמע בבירור שכוונתי היא להכריח שהסבה המכסה שמים ומפרחת רוחות איננה הטבע אלא הקב"ה.

ומפני שהאנשים מכנים אלו הפעולות ומיחסים אותם אל הטבע, אני מאיר עיניהם בראיות האמורות שמה שהם מיחסים אל הטבע מחוייבים אנחנו לייחסו אל השם יתברך, יצא

האדם, היינו האדם באשר הוא אדם כו', והיינו צורה הנפשיות שבו, וא"כ פי' טבע היא הוא וחיות האלקי המחי' את העולם, דהתהוות העולם הוא בדרך בריאה יש מאין כנ"ל, וטבע הוא החיות האלקי המנהיג את העולם כו'.

וי"ל דל' טבע הוא מל' טביעה וכמו טובעו בים סוף, מפני שהחיות האלקי בא בבחי' התלבשות ותפיסא בעולמות בבחי' התלבשות שמכוסה ונעלם כו', ובסש"ב פי"ט כ' וטבע האל' זה הוא שם מושאל לכל דבר שלמעלה מטו"ד, וי"ל דהכוונה היא על האין האלקי המהווה את היש, וכידוע דהתהוות יש מאין הוא למעלה מהשכל לגמרי ואין לנו שם השגה כלל איך נתהווה מאין יש.

הערה 39; 45

ה. [סה"מ תרכ"ט:] מ"ש בדבר ה' שמים נעשו משמע שנברא הכל מבחי' דבר ה' וכמארז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם, וכמארז"ל לא בעמל ולא ביגיעה כו' אלא במאמר וברוח פיו, וצ"ל הלא כתי' כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, שנברא מבחי' חפץ ה' ולא מבחי' הדבור לבד.

אך הענין הוא דהנה נודע שלכל נברא מכל הנבראי' דבי"ע יש חומר וצורה, פי' החומר הוא עצם גוף דבר ההוא בכלל, כמו השמים בכלל או הארץ בכלל, ועד"ז בכל נברא זהו הנק' חומר, וצורה הוא שיהי' ציור כדור השמים באופן שיהי' מהארץ לרקיע ת"ק שנה, וכן מה שהשמים והארץ והגלגלי' יהיו כדורי', ושהגלגלים יהיו מאירים, ועד"ז בכל פרטי הנבראי' שיעור מדת ארכם ורחבם ואיך שיהי' אם עגול או בעל קרנות או משולש, ותוארו במראה ושטח ושינוי הנבראי' בדמותם זמ"ז זהו הנק' ציור החומר וזהו בחי' הצורה הנצטיירה בגוף החומר, למען שהגוף יהי' כלי שתוכל להיות בו השראת הנפש המחי' אותו.

. . ועפ"ז יובן מ"ש בדבר ה' וכל אשר חפץ הוי', דהנה התהוות החומר הוא מבחי' דבר הוי'

עליו, אם היא מצד היותו אומר שאין שם טבע כולל כל המציאות זולתו יתברך, וחשבו זה לפחיתות וגרעון כבודו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שיפעול בלתי אמצעים, ידעו כי המבקשים אמצעות הטבע להנהגה הכוללת קרובים ליפול ברשת כמה מכשולות, משא"כ במאמינים בהשגחת השי"ת בכל דבר כי בכל אשר יפנו ילכו בטח. ואם חשבו שדברי החכם הדורש היו על הטבע הפרטי כגון חמום האש ולחות המים ורצו להעמיס בדבריו שמכללם יובן שאותו הדבר המחמם או המלחח הוא האלקות, זהו דבר שאין לחשוד בו שום כסיל ובער אשר בכל הכופרים שבעולם כל שכן חכם ונבון בעם ה' המאמינים בהשם יתעלה ובתורתו הקדושה, כ"ש וק"ו שדברי הדורש ברורים ומפורשים (מבלי צורך אל ההתנצלות) שהם סובבים ע"כ על קוטב הנהגה הכוללת באומרו אלא שהקב"ה משיב הרוח והוא יתברך מוריד גשמים וטללים מזה מוכרח שהקב"ה עושה כל אותן העניינים כו'. ולא יפקפק בזה אלא מעקש ומהתל.

[ו] שם אלקים הוא שם מדת הגבורה והצמצום ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע לפי שמסתיר האור שלמעלה המהווה ומחיה העולם ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע.

הערות 20; 22; 26; 29; 30

ד. [סה"מ תרע"ח:] והנה ל' טבע בתשו' ח"צ [- חכם צבי] כ' שהוא שם מחודש מחכמים אחרונים, דבאמת אינו שייך ענין הטבע כלל דהלא הכל הוא מאתו ית' כמ"ש המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח כו', ומה שייך לומר טבע דהכל הוא מאתו ית', ואו' שהכל הוא ניסים רק שהם ניסים תכופים כו'.

ויש שאומרים דטבע הוא מל' המשנה בסנהדרין אדם טובע כמה מטבעות בחותם א' וכולם דומים זל"ז והקב"ה טבע את כל אדם בחותמו של אדה"ר ואין א' דומה לחבירו, ופי' הרמב"ם ז"ל חותמו של אדה"ר הוא צורת מין

מציאות יש ודבר נפרד כו'.

ישורש הענין הוא כי אותיות הדבור הם בחי' חומר לגבי הצורה הוא בחי' אור החכ' וההשכלה המלוכש בהאותיות, וכמו עד"מ מ"ש כי ביום אכלך ממנו כו' שלא נפרט בדבורו של הקב"ה איזהו יום אם יום האדם או יומו של הקב"ה, וע"פ החכ' הוא בחי' הצורה שבאותיות גזרה חכמתו שזהו בחי' יומו של הקב"ה שהוא אלף שנה וחי תקל"ש שנים, ולכן הדבור בחי' דבר ה' הוא מקור להתהוות החומר בנבראי' דבי"ע ע"י בחי' הפרסא המעלמת אור האצ"י להיות אור של תולדה בבי"ע כו'.

אך אם הי' מתהווה הצורה ג"כ מבחי' דבר ה' היו העולמות נבראי' נפרדים לגמרי ולא הי' בהם בחי' הביטול כלל, ותכלית המכוון מברה"ע בכדי להיות יש וע"י העבודה הי' היש בטל לאין ויהי' גילוי כבוד ה' למטה כמו למעלה וכמ"ש לע"ל כי עין בעין יראו, וכת"י ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר שכ"ז הוא ע"י העבודה דעכשיו בבחי' היום לעשותם, לכן התהוות הצורה הוא בחי' ציור החומר, בכדי שיהי' כלי לקבל צורת הנפש כנ"ל הוא מבחי' חכמה, וכמ"ש כולם בחכ' עשית, אשר יצר את האדם בחכ' הוא בחי' כח מ"ה בחי' ביטול.

הערה 42

1. [תורה אור:] בחכמה כלולים מה רבו מעשיך בכל ציור וכל תמונה ונפרטו בע"מ שנברא העולם. אך המאמרות הן עשרה בלבד כי לא נפרט הכל בדבור רק דרך כלל ולא דרך פרט.

והטעם כי מה שנפרט בדבור הוא בכדי להיות בחי' יש כי מבחי' חכמה דאצ"י לא היה יכול להיות בחי' יש ואפי' מה שנתלבש בז"א שהוא בחי' הוי"ה הכל נק' בחי' א"ס דאיהו וחיוהי חד. ולא היה יכול להיות בחי' פירוד רק במל' דאצ"י בדבר מלך שלטון. והיינו ע"י כי מל' דאצ"י נעשה עתיק דבריאה וכו'.

וכמארז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם שע"י מאמר יהי אור נעשה מציאות האור מאין ליש, וע"י מאמר יהי רקיע נתהווה מציאות הרקיע מאין ליש וכן כל פרטי הנבראי' דבי"ע, אמנם ציור הדבר איך יהי' הרקיע עד"מ וכן ציור כל פרטי הנבראי' דבי"ע הלא לא נפרטו בהמאמרות איך שיהיו בדמותם ובצלמם הנה זהו מבחי' חפץ ורצון הוי' המלוכש בהאותיות דע"מ הנ"ל.

ומה שלא נתהווה הכל מבחי' חפץ ורצון ה', מפני כי אז לא הי' מציאות ההתהוות היש הגשמי כי היו העולמות בטלי' בתכלית והי' העולם רוחני.

ויובן זה ממה שאנו רואים בענין ההשתלשלו' עו"ע, שהעלול בטל להעילה עד"מ מדות הנולדי' משכל הנה המדה בטילה להשכל, וע"פ השכל הי' הנהגת המדות כמ"ש ע"פ שכלו יהולל איש.

. . ועד"ז יובן בכל השתלשלו' עו"ע שהעלול בטל להעילה, ואם הי' התהוות העולם מבחי' חפץ ה' היינו שגם החומר הי' התהוותו מבחי' חפץ ה' בבחי' קירוב לא הי' יכול להיות מציאות היש כלל, ומה עולמות עליונים שנק' בשם עלמא דאתכסי' שהתהוותם מבחי' המח' כמ"ש במ"א מענין במח' אחת נבראו כל העולמות הנה הם בטלים בתכלית, וכ"ש אם הי' מתהווה מבחי' חפץ ורצון ה' לא הי' יכול להיות מציאות התהוות היש כלל, והיו העולמות בטלי' בתכלית ע"ד עלמא דאתכסי' ויותר וא"כ לא הי' עבודה כלל, שעיקר המכוון הוא שיהי' מציאות התהוות היש, וע"י עבודה הי' ביטול היש לאין כמשי"ת.

ולכן בכדי שיהי' מציאות התהוות חומר היש זהו ע"י בחי' דבר ה' כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו היינו בחי' חומר גוף כדור השמים, והוא כמו שאנו רואים שענין אותיות דבור האדם נראה כאלו הם נעשי' נפרדי' מן האדם, ועד"ז יובן למעלה הגם שאין לך דבר שחוי' ממנו ח"ו מ"מ דברה תורה כלשון בניא כו', ולכן בכדי שיהי' מציאות נבראי' נפרדי' בע"ג זהו ע"י בחי' דבר ה' שע"י המאמרות בע"מ נברא העולם בבחי'

שבחי' חפץ זה מתלבש בחכמה דאצי' וחכמה דאצי' מתלבשת בחכמה דמל' דאצי' המתלבשת בבי"ע כי גבוה מעל גבוה שומר. וכל מה שלמטה מקבל ממה שלמעלה הימנו עד רום המעלות.

אך מ"מ בחי' הוי"ה מושל בבחי' מל' להיות בטול היש וכענין וצבא השמים לך משתחווים דהיינו בחי' בטול המלאכים בכלות הנפש. והשמש והירח משתחווים אפי' בגופם שסובבים והולכים ובטול זה הוא ע"י כל אשר חפץ הוי"ה

מזל טוב
לרב החסיד אריה לייב וזוגתו דבורה לאה
לרגל הולדת בתם

חיה מושקא
ולהוריהם
הרה"ח ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת רבקה

פבזנר
שלוחי כ"ק אד"ש מה"מ
מנהלי מוסד סיני בפריז, צרפת
ולהוריהם
הרה"ח ר' ירחמיאל וזוגתו מרת חנה

בלינוב
שלוחי כ"ק אד"ש מה"מ
מנהלי מוסד חי מנחם חב"ד
בס. פאולו, ברזיל
•
נדפס ע"י
הסבא רבא הרה"ח
ר' שמואל וזוגתו מרת שטערנא שרה

שפריצער

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח
לעולם ועד

לעלוי נשמת

הרה"ח אליעזר ב"ר משה ע"ה

ניסילעוויטש

נלב"ע ח' סיון תשפ"ב

"והקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם,

בהתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

תיכף ומיד ממש

לזכות משפחת

לויין

לברכה והצלחה בטוב הנראה

והנגלה

בגשמיות וברוחניות

לזכות
כ"ק אדוננו מורנו ורבינו
מלך המשיח
שליט"א

•

יה"ר שתכף ומי"ד ממ"ש נראה בעיני בשר
בקיום נבואתו העיקרית 'הנה זה משיח בא'
ויגאלנו ויולכנו קוממיות לארצנו
וישמיענו תורה חדשה מפיו
בגאולה האמיתית והשלימה
תיכף ומי"ד ממ"ש!

Machon Pianuchim

pianuchim@gmail.com

2022 • 5783

VAAD L'HFOTZAS SICHOS

788 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

